

LS 0051

Detta är ett samtal med Vilgot Mortenson, som nu bor i Kane, Pennsylvania. Han var född i Göteryd, 1890, den 7 april.

Lennart Setterdahl: Om jag då ställer frågan till Dig, Vilgot: Du var född i Göteryd. Och Dina föräldrar; var de jordbrukare, eller?

Vilgot: Nej. Min far var skomakare, så kallat. Så att: han hade inget jordbruk utav. Och: 'Di skulle göra skomakare av mig, så jag fick göra Något. Det var - och - när jag kommer över till Amerika, och var 16 år - så hade jag ett par skor på fötterna, som jag själv hade gjort!

L: Se där - ja!

Vilgot: Men; det blidde inte mycket skomakeri här sedan. Och - Sedan jag kom hit, då började jag arbeta i garveriet, i 'en fem års tid, lite grann. Det var lite lortigt och varmt. Jag tyckte om att jag gick ut. Vi hade rätt som vi kallar 'et en farm, så vi bodde utanför. Min mor kom dit -99 och 'di resten av familjen och vi kunde inte få något annat hus.

L: Så Du menar Hela familjen kom dit!

Vilgot: Hela familjen kom dit-99.

L: Jaha. Då ska vi ta föräldrarnas namn nu. Vad hette pappa?

Vilgot: Ja han hette Nils mortensson.

L: Jaha; Och mamma hette?

Vilgot: Kristina. Ulrika Kristina.

L: Och; Hur stor var familjen?

Vilgot: Och Hon var också ifrån Göteryd. Född i Göteryd.

L: Hur många barn var ni i familjen? Alltså: hur många syskon?

Vilgot: Vi var nio barn allesamman. Det vill säga: vi var åtta, där. Jag har en bror som är född i Amerika, den yngste.

L: Jaha.

Vilgot: Den yngste.

L: Jaha. Vad berodde det på att mamma och pappa tog detta steget och emigrerade?

Vilgot: Well. Jag ska säga. Jag var van vid att ha något att göra. Jag arbetade i Mossen på sommaren när jag var 13 och 14 och 15 år.

L: Var Du en utav de äldre då?

Vilgot: Ja, den äldste. Jag fick börja arbeta klockan 6 på morgonen och fick hålla på till sju på kvällen. och jag hade nästan en timmes väg och gå.

L: Jaha.

Vilgot: Det var lite för mycket för barn.

L: Du arbetade för bönder då omkring?

Vilgot: Nej. 'Di som gjorde torv i mossen, see.

L: Var det en fabrik, eller någonting, som hade

Vilgot: Ja. 'Di hade maskiner ute där, som gjorde den, se. Och - det var ju lite på sommaren. Och sedan på vintern fick jag hjälpa -

L: När började Du med mossarbetet? När började Du att ta upp torv på våren? I april, eller?

Vilgot: No. Det var nog fram i maj juni juli.

L: Det måste vara torrare ja.

Vilgot: Ja. Det var bara tre månader, ungefär.

L: Jaha. Vad gjorde Du resten av året?

Vilgot: Well. Ddet gjorde jag, en del. Och sen fick jag hjälpa min farbror- senare - min far gick visst över 19 02, tror jag det var, där över. Kom hem igen och då så sa han: det var arbete för pojkar där över. Du vet; man ville ha något och göra där 'oppe, rätt omkring där jag bodde. Det var inte mycket och göra - och jag ska säga: far min; var inte mycket till och hålla sig till - någonting. Det var lite hit och dit - och det var inte så bra.

L: Hur kunde han våga åka över till Amerika, med familjen hemma. Hade han så pass så han kunde åka över, betala för resa över?

Vilgot: Yes, det hade han. Jag ska säga: vi hade ett litet hus och vi hade väl betalt lite på 'at. Så att han sålde huset vi hade och fick väl nog till biljetten och just about. Så när vi kom dit så var vi bara. Det var inte så bra där över, heller.

L: Men; om vi nu till exempel Pappa åkte över 1902.

Vilgot: Ja. Han kom hem sedan. 19 04 tänker jag, han var hemma ett år.

L: Vem åkte han till då?

Vilgot: Sedan gick 'di dit 1906, då följde jag med.

L: Jaha.

Vilgot: Sedan hade jag en annan bror, han kom dit året innan. Och sedan 1908, kom en annan bror. då var vi fyra där.

L: Så pappa, kom han till Pennsylvania första gången.

Vilgot: Ja. Han kom till samma; en plats; Ludlow, vad vi kallar.

L: Vad berodde det på. Hade han släktingar där?

Vilgot: Nej, det var bekanta. Det var flera där över som kände till dem. Så det var väl Därför 'di gick dit. 'di kände till 'en.

L: Hade han skrivit brev hem då och talat om att det var bra där, eller?

Vilgot: Nä, jag vet inte det. Men; han fick för sig; han skulle gå över, får jag säga. Han blev bjuden ett bra arbete nere i Strömsnäs, då 'di byggde fabriken. Men det kunde han inte. Han kunde inte hålla sig till -

L: Han var orolig.

Vilgot: Jaa, det var så. Så hade han stannat där, och fått ett arbete i Strömsnäs, så hade vi haft bra. Vi hade aldrig kommit över där.

L: Det var inte roligt för mamma då att vara ensam med barnen hemma.

Vilgot: No det var det inte.

L: Men han sände hem pengar då kanske när han var iväg.

Vilgot: Ja, han sände hem lite, men det var dåligt betalt då. När jag började arbeta första fick jag 60 cent om dagen, för tio timmars arbete. 60 cent om dagen. 6 cent i timmen.

L: Om Du jämför det med torvmossen hemma i Sverige. Vilket var bäst?

Vilgot: Ja. Well. Det vet jag inte. Men - det var ju så att vi lärde oss under tiden. När jag var i åtta månader så hade jag 1,40, det var nästan allt.

L: Det var i garveriet i Ludlow.

Vilgot: Det var garveriet. Det var nästan allt en del hade där, några lite mer kanske. Så sedan - vi som spikade 'opp läder - sedan fick vi lite, nästan, den nästan högste daglönen.

L: Jaha. Jaha.

Vilgot: 'di betalte där. Den var ju inte så stor.

L: Var det mest svenskar som arbetade där?

Vilgot: När jag kom till Ludlow - den platsen - var det bara två familjer som inte var svenskar. En irländarefamilj och en italienerfamilj.

L: Hur hade de kommit in där?

Vilgot: Jo. 'Di kom väl, alla folk kom över där.

L: Men det var mest svenskar då?

Vilgot: Alla, nästan alla svenskar där. Jag kan säg; det var 99% svenskar på platsen.

L: Jaha.

Vilgot: Så - nere i stan - platsen där - Du kom till butiker. Där språkade de svenska, som om Du hade kommit hem. Som om Du varit hemma. Men det ändrar sig ju nu för tiden.

L: Hur såg det ut då, när Du kom över där år 1906?

Vilgot: Hurdant såg ut.

L: Hur såg det ut i Ludlow?

Vilgot: Ja. Det såg inte mycket ut. Det var - Elden där hade gått över några år innan, så backarna där var brända bara. Så var det sådana härna jonberryträsk - där något likt oxel. Och sedan var där ett slags körsbärsträd, som växte 'opp, förut. 'Di alltid växer i lövskogen 'opp. Så bergen där var vita, när jag kom dit. Du såg inte vad vitt det var, det var först i maj månad.

L: Du menar att storskogen var bränd också?

Vilgot: Ja. Storskogen var huggen. Med en sådan stor skog blir ju en förskräcklig hoper toppar och ris. 'Di tyckte det var bra om den brände 'opp. Den brände ju 'opp allting, så 'di store högarnas toppar, 'di tog inte reda på det. 'Di 'hugg ner stora granar och tog det bästa.

L: Ja det var hemlocks.

Vilgot: Hemlocks.

L: Det var stora stora stammar.

Vilgot: Ja. 'Di var bra en del och ha.

L: Du såg dem. De var kvar.

Vilgot: Ja, 'di var bra nog stora, vill jag 'säg. Och pillra barken. Det var ju därför 'di kom dit och blev så många garverier, för barkens skull.

L: Var det lätt och pillra av det? Att hyvla av den barken? Eller att barka, som man säger?

Vilgot: Ja, 'di tog barken ja. Och många som kom över där nu svenskar och inte hade något särskilt yrke, så på somrarna gick 'di in och pillra bark. 'Di kunde tjäna nästan dubbelt så mycket i barkskogen, om 'di arbetade.

L: Var Du på det arbetet någon gång?

Vilgot: Nej. Nej. Jag fick sedan ett par hästar och körde - för ett oljekompani. 'Di borrhade mycket på den tiden. Så i 15 års tid där så körde jag hästar och 'flytte' sådana härna borrhaskiner. 'Di brukte riva ner tornen och så bygga 'opp dem igen.

L: Rigger.

Vilgot: En del hade ståltorn och då skruvade 'di ihop dom. Då var det och lasta på det och så maskiner, och Gud vet allt! Verktyg 'di hade. Det var inte så lite som gick in i en sådan borrhaskin.

L: Så det fanns olja uppåt Ludlow också?

Vilgot: Oh yeh. Det var lite olja - mesta gas.

L: Jaså, lite gas också.

Vilgot: Det mesta, det var gasen.

L: Vem ägde den här fabriken; läderfabriken i Ludlow?

Vilgot: Och det var en James Conley.

L: Det var inga svenskar.

Vilgot: No, det var inga svenskar inte. Nej.

L: Nej.

Vilgot: And; En tid hade jag två par hästar, vi körde ved. Min granne köpte en vedlott. Där var booket urskogen - så kallat booket - 'di hade 'ta't ner granar. Så 'di 'hugg 8000 famnar, famnar det gamla måttet vi hade, räknade efter 8000 famnar ved och drog ner och lasta på järnvägsvagnar. Det var ett - booket var tungt, och stora klumpar. Det var rätt ruft i armen. Men vi var ju unga, vi var rätt tuffa vi också, förstås.

L: Så Du var 16 år då när Du emigrerade.

Vilgot: 16 år.

L: Så Du skötte - så att säga - Bodde Du för Dig själv, eller bodde Du med familjen?

Vilgot: No. Vi bodde. Det var en annan med, se, från Göteryd. Vi tre bodde - boardade, hos en som hette John Andersen och han hade en bror som hette Julius. Så var vi fyra, som boardade där. Både hans bror och vi tre. Och sedan var vi där väl fram på hösten och då 'flötte' vi till en - ja - hon skulle ha väl barn och så - så hon kunde inte ha båda. 'Flöttkillen,

som hette Lindkvist. Då var vi där över vintern. Sedan var det ett hus då stor med två rum tomma. Så flyttade vi dit och redde oss själva där.

L: Hela familjen då?

Vilgot: No. No. Far och jag.

L: Jaså, Du

Vilgot: Det var 19- 19 07. Sedan var vi väl där ett år, och sedan 19 08 kom mamma och de resten av barn över.

L: Hur gammal var den yngste då som kom? Den yngste pojken? Eller! yngsta barnet?

Vilgot: Ja, flickan var väl 2½ år.

L: Jaha.

Vilgot: Var hon.

L: Så; hon kom ensam då den långa resan över till New York?

Vilgot: Jaa. Ja, mor då, hon skall väl ha fem barn med sig då. För det var två andra, vi var tre bröder där över.

L: Ja.

Vilgot: Och 'di var ju åtta i familjen. Så hon hade fem barn med sig när hon kom över.

L: Fem stycken ja. Åkte hon tåg hela vägen till Kane?

Vilgot: Ja, ifrån New York.

L: Jaha.

Vilgot: Det var ingen annan väg hon kunde komma, då.

L: Så pappa mötte inte i New York, inte!

Vilgot: No! nej no no. Emigranter som kom så - det var som 'di körde en flock får! Du kunde inte! 'Di låste in då och såg 'te så Du kom på tåget.

L: Du fick inte möta någon på något ställe då, utan de gick -

Vilgot: Nej. 'Di kom rätt till Ludlow, den platsen de kom av.

L: Så de gick igenom Ellis Island då?

Vilgot: Ja.

L: Kommer Du ihåg när Du gick igenom Ellis Island?

Vilgot: Yes, det kommer jag ihåg, lite. Men; det var inte så mycket. Vi hade inget besvär. Men vi hade en med oss, som hade varit över i fem år. Han kunde språka. Och; han skulle ju med rätta inte gå 'igönom' Ellis Island - men - det gjorde han, bara 'te och vara med oss. Så han var lite röd i ögonen. Det var inget fel på ögonen, så 'di skulle hålla honom tillbak. Och han var lite stursk också; så han sa: 'Di sa: Han skulle visa sina citizens-papper. "Varför har Du inte visat dom förut"? "Å! Fasen"! Om det hade med att göra att han hade dem - eller ej! Så: då fick vi ju gå, med.

L: Jaha.

Vilgot: Och sedan, när vi kom på tåget, fick vi vänta i Harrisburg. Jag minns inte: fem timmar, eller något så däringa, sex, för det andra tåget bytt om - och då fick vi gå ut i stan, för Han kunde språka! Annars hade vi inte fått lämna stationen.

L: Nej. Hur fick ni någon mat? Gick ni av tåget där och köpte mat på stationen?

Vilgot: Ja. Det kan jag inte minnas. Vi fick kanske mat på tåget - något. Det kommer jag inte ihåg nu.

L: Nej.

Vilgot: Eller vi fick till platsen, att vi fick något, när vi kom av där. För vi fick gå in i Harrisburg och gå och se där omkring - lite grand - i närheten av stationen - förstås.

L: Var det någon mer pojke, eller flicka, med ifrån Göteryd nu - när ni åkte över?

Vilgot: Vi var visst tio eller tolv stycken ifrån Göteryd som gick på en gång.

L: På Samma gång?

Vilgot: Ja. Två flickor. Ja. Den ena gick tillbaka. Hon var skolkamrat med mig. Den ena var lite äldre och två pojkar som var läskamrater med mig. And - Jaa. Jag kan inte minnas alla, men vi var nära på tio-tolv stycken.

L: Jaha.

Vilgot: Ja.

L: Ni hade haft ett litet rådslag då innan ni åkte över till Amerika, var ni skulle -

Vilgot: Å, ja. 'Di skulle so far gå 'tillbak. Och då så - denna härna - den andre - Han var från Göteryd också. Och det fick 'di ju reda på, att 'di skulle gå, så 'di gick tillsammans, så vi 'håll i samman en tid. Till vi kom till New York. Och sen så gick 'di alla världens vägar.

L: Jaså. De skingrades åt sen då.

Vilgot: Ja. Ja.

L: Du hade aldrig någon kontakt med dem efter det?

Vilgot: Nej. Jag har inte haft kontakt med någon. Utan En som var ifrån Göteryd. Han kom nästan samma plats som vi, så vi var väl bekanta där borta ifrån Göteryd. Så han arbetar där nere i Lodlowes lag och sedan var han borta och kom tillbaka igen. Så gick han till Sverige och kom tillbaka igen. Men sedan gick han hem till Sverige här och stannade här. Han bodde på andra sidan sjön där borta i Göteryd, 'di kallar Spångabacken.

L: Så Du vet inte hur det gick för de andra då. Åkte de till syskon eller bekanta, eller?

Vilgot: Jag vet en som var läskamrat med mig. Han kom ut till - först gick han till Chicago. Och sedan var han i saloon och var bartender - Du vet - ja. Och sedan: - han gjorde väl lite pengar på det, kanske hade en saloon själv. Så 'flötta' han ut mot kanten av Illinois och Wisconsin, någonstans, och hade en - Men jag var aldrig ute för och träffa honom. Men han är dö nu, för några år sedan. Vilhelm Pettersson hette han. And - Jag har ingen av mina läskamrater nu igen här borte i Göteryd mer än En fruntimmer som bor ner i Holmseryd, nära dela... alldeles in till Delary. Det är den enda jag har - Det var en annan, men han är 'dö nu, sedan jag gick över siste gången. Det är den enda jag har träffat här. Se vi var 105 stycken; läskamrater.

L: 105 stycken!

Vilgot: 105 stycken! 19 04.

L: Hur många utav dem blev Amerikaemigranter?

Vilgot: Ja det är hårt och 'säg, som jag säger! Det är kanske en del i Amerika som har gått, varför vi inte har kontakt.

L: 105 stycken!

Vilgot: 105 stycken.

L: Vad hade de för framtidsutsikter, efter att de hade gått och läst? Vad fick de för arbeten om de stannade kvar i Sverige?

Vilgot: Well: Jag vet inte. Jag hade aldrig nån Amerikafeber, som 'di säger.

L: Du hade aldrig det.

Vilgot: Nej. Visst inte. Far sa till mig: han skulle över igen. Han fick - fram och tillbaks, - så. Han sa: "det var arbete för pojkar där över. Det var många pojkar till spika 'opp detta 'härn lädret" ser Du. Så då tänkte jag: "det var väl bra. Kan jag få något att göra, så följer jag med"! Och: det gjorde jag. Och sedan blidde det - Det - För många blir. De tänker: 'di ska komma över och komma tillbaka lite grann. Jaa. "Jag ska gå, och komma tillbaka, om fem år" och så kommer 'di dit, och blir äldre, och träffar flickor, och gifter sig. Och sen; så är 'di bosatta.

L: Hade de den här regeln att de skulle stanna i fem år, och

Vilgot: No. Jag vet inte, precis. Jag tänkte väl jag skulle komma tillbaka och det vart lite grann - så kommer jag väl tillbaka igen, till och börja med. Men sedan - när jag kom över där - då tänkte jag: Vi hade det så jädra fattigt där över i Småland, så det var; vi hade - som jag säger: det var dåligt.

L: Hur bar mamma sig åt egentligen med åtta barn, till att försörja hela familjen. Att få mat och mjölk och bröd och -

Vilgot: Ja ja ja. Det var ju det. Det var ju många.

L: Hur gick det till - egentligen?

Vilgot: Hade min far varit till arbete. Han kunde aldrig. Han skulle smaka. Han kunde sitta. Han fick aldrig någonting gjort! Jag menar - Du vet: Det är så med sådana. 'Di kan inte få något till hända, se.

L: Så det kom inte in några pengar då.

Vilgot: Nej. Det blev dåligt. Och inte kunde han hålla reda på sina affärer och - ja - Han var -

L: Men; Hur bar mamma sig åt, nu när han åkte över till Amerika, då? Vem skötte affärerna då?

Vilgot: Där hemma?

L: Ja.

Vilgot: Ja. Det var ingenting annat än mor fick ta reda på och skaffa mat. Och Han sände ju hem lite. Men sedan blidde han sjuk, i tre månader, det var nervfeber. Och sedan var där tre månader innan han kunde börja göra någonting! Så det var ju alldeles jäktigt för oss därhemma, så det var.

L: Mamma arbetade inte utanför hemmet och hjälpte till.

Vilgot: Jo. Hon 'brukte ner i mossen och bränna lite torv och sådant. Det fanns inget arbete. Och så sydde hon! Hon var sömmerska som flicka. Men det blidde ju inte något stort - några stora förtjänster på dom. Nej.

L: Nej. Så då fick de äldre pojkarna försöka och skaffa lite pengar.

Vilgot: Jo. Vi var ju ute och arbeta på sommaren lite grann där. Där var ju. Jaa. Jag knappt kommer ihåg hur det var. Men jag vet att det var bra illa.

L: För Du hade med Dig mat hemifrån då. Matsäck. Om Du fick för dagen till torvmossen.

Vilgot: Jajamen.

L: Ja.

Vilgot: Så fick vi 'stia 'opp, ungarna, vid fyra på morgnarna.

L: Fyra!

Vilgot: Ja. Och så tog det oss en timme, eller lite grann, innan vi fick ätet, nära på, vid 4-tiden. Vi fick starta av och gå 've 5-tiden på morgon. Det tog oss nära en timme att gå bort till arbetet. Vi började arbeta klockan 6.

L: Åt Du frukost hemma då?

Vilgot: Ja. Jaa vi fick ju frukost innan vi gick.

L: Så hade Du med Dig då smörgåsarna i en liten Unikabox, eller?

Vilgot: Ja. Vi hade ju med oss, på Det viset. Så - Det var -

L: Det var inte gott för mor och få ihop allt bröd! Brödkakan.

Vilgot: Neej. Jag förstod inte då - och hur knappt till. Det förstod jag efteråt - hurdant - hurdant det skulle 'va. Så.

L: Flickorna nu då, när de växte upp. Gick de ut och tog pigeplats, eller? Dina systrar?

Vilgot: Nej. 'Di var ju inte så gamla då, så att 'di 'kunne gärna gå ut och göra någonting. När Hon gick över 19 09, så var det ju ingen så gammal. Vi var tre pojkar där över, 'di äldste.

L: Jaa.

Vilgot: Och Jag var ju bara - Jag var 16 - Jag var väl 18 år - när min andre bror kom över där. Så kan Du veta; vi var ju inte så stora där heller.

L: Nej. Det var -

Vilgot: Nej. Men;

L: Nej. Men vad sa mamma, när pappa ville att hon skulle komma över då?

Vilgot: Well. Jag visste inte. Mamma ville inte komma över, men jag Visste inte det.

L: Inte det!

Vilgot: Hade jag vetat det skulle hon väl sluppit och komma över. Jag tänkte väl kanske. Jag förstod inte, egentligen,

L: Skrev hon brev till pappa när ni var där över. Hon skrev brev också?

Vilgot: O ja, det är klart. Men - som jag säger - hade jag förstått då - eller haft vett - Hon sa ingenting, till mig eller så, och skrev att hon inte tyckte om och gå. Men jag vet 'at' sedan, att hon ville inte gärna gå. Men hon hade just oss fyra där över.

L: Jaa.

Vilgot: Jag tänkte nog. Nu: - om det blir så - att vi 'stante där över, hon här, - så blir det hälften av oss i Amerika och hälften där. Och det var inte så händigt på Den tiden till gå fram och tillbaks, som nu då.

L: Nej. Nej.

Vilgot: Så; då tänkte jag att: det var better om vi alla vore där över. Så jag sa till far; om han ville ta över resten av familjen "ska jag hjälpa han, så vi får tak över huvudet. Så det .-

L: Ja. Så då sände pappa hem biljetter till dem?

Vilgot: Ja, så sände han hem. Så. Vi hade ett hus där i Göteryd, så det vart väl lite grand. Så hon fick väl just about nog till betala biljetten. Sen kom vi över där.

L: Det var ingen mark till huset i Göteryd?

Vilgot: Nej. det var inte någon - Det var ingen mark. Men det var inte deras egen mark. Den var hyrd och rentad, eller vad 'di säger, på 50 år, eller vad det var.

L: Ja. Har Du besökt den platsen?

Vilgot: Jajamen.

L: Huset står kvar?

Vilgot: Ja. Jag var hemma -50 - 65 och då 'hållt de renovera. Min kusin, han är i Helsingborg. Han - 'Di arbeta på 'et d'är, så. En av mina kusiner är snickare, och en är elektriker och en svåger till dom, han är sten... murare och 'di 'hålls alla arbeta. Så: när jag kom 'tillbak' då, så fick jag arbeta också. Men till börja med så hade 'di! 'Di hade lagt alla sängkläder, och sådant, i en hög mitt i rummet och sedan låg det i en säng och lite annat på golvet ikring och så. Ja den här personen, skåningen, han var där också. Och; som deras vacation, eller vad 'di kallar.. Fritids

L: Semester.

Vilgot: ja, semester, var över, då så. Ja. Då fick jag min bil från min kusin i Älmhult och körde dit. jag vet inte - Det var ju några - jag vet inte - några mil. Sedan var 'di, flög ut på semester, så 'flötte' jag in där. Och så var jag där och snickrade! och spikade!

L: Ja ja. Och Såg till Dig själv då!

Vilgot: Å, ja.

L: Men nu, om vi går tillbaka här. Din mamma hon - När hon skrev nu till Dig och till pappa. Klagade hon över att det var svårt för henne, och barnen, i Sverige?

Vilgot: Det gjorde hon inte. Hon var inte sådan så hon gärna klagade över någonting.

L: Så Du förstod det inte, att hon hade det besvärligt då?

Vilgot: Nej. Jag förstod inte det då, men jag har förstått det sedan, att hon ville inte gärna gå.

L: Nähä.

Vilgot: Men;

L: Så Hur blev det nu då för henne? Hur gammal var hon när hon kom över? 1909.

Vilgot: Jag tänker mig hon var 44 år.

L: 44 år.

Vilgot: Tror jag, om jag minns rätt.

L: Det var inte lätt då och flytta över.

Vilgot: Neej, det var det inte.

L: Och bryta med kamrater och vänner, som hon hade.

Vilgot: När hon kom dit sedan så fick hon så mycket att göra, så hon hade väl inte tid till och vara ledsen.

L: Det är ju klart att hon tog hand om huset då.

Vilgot: Jajamen. Vi -

L: Ja.

Vilgot: Och Huset; det var dåligt, det var bara halvfärdigt. Det var det enda vi kunde få fatt i där då. Så där var ju 'te och börja laga och spika och - Det var ett par rum där 'oppe som var varken golv eller tak i. Det var - Huset var egentligen nedrivet och flyttat dit. Och den som gjorde det, han arbetade en tid. Sedan gick han till Jamestown. Han fick arbete och lämnade där. Så vi köpte. Jag minns inte - upp 30. Jag tror det var 32 acre land. Och så var det då lite land nedanför.

L: Ni skulle ha ett par kor då, kanske.

Vilgot: Ja. Yes. Vi kunde ha mer än det; ett par tre - Det var sidobacke ner 'igönom, då det var ju inte - Men Sedan, var det ju det att - Sedan jag hade hästar - och körde, så var det ju lite plats att släppa dem ibland - och lite hö och få - på det viset. -

L: Bodde Du hemma då, eller hjälpte Du till?

Vilgot: Jag bodde hemma då.

L: Du hjälpte till.

Vilgot: Jag var aldrig gift sedan.

L: Inte det.

Vilgot: Nej. Det blidde lite för gammalt, och sen blev det så dant.

L: Jaha.

Vilgot: Det gick över och sedan förglömde jag det. Jag har ju haft tillfälle sedan men det var inte detsamma, precis.

L: Men det fanns väl många flickor som kom då ifrån Sverige och bosatte sig där.

Vilgot: Ja, inte så mycket Där omkring, kanske.

L: Det var mest i Jamestown?

Vilgot: För det mesta så skulle de till Chicago.

L: Chicago.

Vilgot: Boston och Chicago och New York och större platser. Jag vet. Det var: två flickor kom dit - några kusiner i Älmhult. Jag undrade lite: skulle hon gå till Chicago då? En annan skulle gå till Chicago. "Ja, det var ju bättre arbete, kanske". Och så var det väl mera trevligt, allting gick an där ute, förstås.

L: Så: flickorna arbetade i hushåll då hos -

Vilgot: Nej. Där nere, på detta garveriet, där gjorde 'di sulor, 'di splittade lädret.

L: Ja, där, ja. Just det, ja.

Vilgot: Och gjorde tunnare. Sedan gjorde 'di sulor 'å detta och det var arbete 'te å - Jag vet inte. Jag arbetade inte 'oppe. 'Di klistrade ihop dem och pressade dem och 'packa in dem och allt sånt däringa. Och 'hugg' dem. Det var en del som stod och 'hugg' dem för hand. 'Di lade dem på - och 'hugg' dem för hand.

L: Men: det tyckte väl inte fruntimren om? De ville hellre komma till stan då.

Vilgot: Nej. Där var många som arbetade där då. Och 'flere fruntimmer arbetade där, då.

L: Jaa.

Vilgot: Så det var inget hårt arbete för dem, men

L: Så: Din mamma nu. Det fanns ju svensk kyrka naturligtvis - och den tillhörde ni då, ja.

Vilgot: Ja. Ja.

L: Var det i Ludlow, eller i

Vilgot: I Ludlow.

L: Mariakyrkan; eller Vad heter den?

Vilgot: Ja ja.

L: och - den ligger där på höjden.

Vilgot: Ja på, över - vägen 'övanför -

L: Ja. Det ser ut som att Alla hus ligger i en -

Vilgot: Ja, det var inte mycket plats i den här dalgången.

L: Och sen. När Ni - Din mamma nu. Lärde hon sig engelska någon gång egentligen då??

Vilgot: Well. Hon lärde sig lite, så hon förstod lite grand! Hon kunde 'säg lite grand. Och Jag var så överraskad på att hon kunde lära sig så mycket som hon gjorde! För mamma, hon var smart egentligen. Far; han var inte 'någe vidare, men han lärde sig ju lite grann, över tiden. Du vet: Om Du har kontakt med folk all tid - och - -

L: Men då när han kom tillbaka. Han åkte 1902. Och så kom han tillbaka 1906, var det, eller - 04?

Vilgot: Ja, 19 04.

L: Kunde han mycket engelska då?

Vilgot: Ja det var inte mycket.

L: Inte det.

Vilgot: Ja han arbetade med svenskar där, de var alla svenskar. Det var inte mycket engelska han kunde. Nej, det var inte -

L: Och det var så för de flesta. Det blev väldigt dålig engelska naturligtvis då.

Vilgot: Jaa, det var det.

L: De behövde inte kunna det!

Vilgot: Jag gick där och arbetade nere i detta härna chapetley garveriet och de tvåspråkade. engelska till mig, så 'svarte jag med svenska. 'Di språkade. Jag var där en vecka, så jag 'visst vad 'di språka.

L: Jaha.

Vilgot: Sedan var jag där en tid. Så kom 'di och sålde en engelsk tidning. Jag sa det "jag förstår inte mycket". Då var det en pojke som sa: "Köp den, så lär Du dig"! Det var nog bra,

För jag Hade den ett par veckor, så visste jag allt var i den. Men; jag fick allting galet!
Uttryck.

L: Uttalet.

Vilgot: Uttalet. Uttalet blev galet. Än idag så är det lite - Kan det vara lätt för mig 'te' och ta fel.

L: Men; vad berodde det på att Du har kunnat konservera Ditt svenska språk så bra nu?

Vilgot: Well

L: Du använder ju ytterst sällan

Vilgot: Jag har 'hatt' en svensk tidning, i alla tider.

L: Svensk-Amerikanen?

Vilgot: Och - ja. Svensk-Amerikanen, det är det nu. Och vi hade - Det var två tidningar förut.

L: Skandia, också?

Vilgot: Nej. Tribunen.

L: Chicago-tri- Nej, Svenska Tribunen, ja.

Vilgot: Den ena - ja brodern min hade Tribunen och jag hade Amerikanaren - eller vice versa - jag vet inte hur det var.

L: Så: Du hade ingen tidning från Jamestown?

Vilgot: No. Nej. Jo! Vi hade en tidning från Jamestown 'di kallar Skandia!

L: Skandia - ja.

Vilgot: Och jag känner honom väl, som hade den.

L: Lindstone?

Vilgot: Vad det var han hetade.

L: Lindstone. Lindstone. Han var hallänning.

Vilgot: Ja, det var han. Jag känner honom väl. Han var mycket med i våra svenska föreningar.

L: Ja, han var stark nykterist, han.

Vilgot: Ja, det var han. Och jag känner Lindstone, och många andra därifrån - nerifrån; Waren, och

L: Hade kontakt med Jamestown och Waren och Kane? Ja Kane, naturligtvis, -

Vilgot: Neej, inte genast.

L: Inte det.

Vilgot: Inte genast, men senare. Senare på 19 30 20, 30-talet, då var jag i Jamestown mycket. Då körde jag ner om söndagarna ibland. Jag hade en god bekant som var från Halland och han hade sin flicka och två flickor och mor där nere. Så; han ville gå ner. Han var änkeman ifrån Halland och han var en del där, och en del i Sverige. Så han och jag 'brukte gå ner där, ibland. Han 'brukte gå ner om söndan. Och jag hade bilen - och jag - så körde jag ner. Vi skulle någonstans göra på söndan, förstår Du.

L: Jaha.

Vilgot: Så jag var ner - Jag var där nere då, Bra mycket, en tid. Men sedan har det ju - Jaa. Jag kör inte så mycket nu omkring. Jag brukar ju köra omkring lite. Nu börjar jag ju bli gammal, så jag kanske skulle inte köra bil, men - Ja - till Jamestown - och Waren - där omkring -

L: Där känner Du till vägarna.

Vilgot: Där går jag ju lite, allt ibland.

L: Och det är väl inte så mycket trafik där heller på sommarmånaderna.

Vilgot: No. Det är inte så. Det kan vara bra nog ibland. Inte är det som storvägar här, om jag 'säg.

L: Hur tog Du Dig till Jamestown före Du fick bil då? Cyklade Du då? Eller åkte Du med

Vilgot: Förr?

L: Jaa.

Vilgot: Å, jag gick aldrig till Jamestown, för sedan jag fick en bil, på

L: Inte det.

Vilgot: Neej. .. Minns inte när jag var där förste gången. Det var omkring 1928, eller där omkring, någon gång.

L: Jaha.

Vilgot: Och så var det alltid någon som ville gå ner, så kom 'di och 'frågte om jag ville köra till Jamestown, ser Du.

L: Hur länge höll emigrationen ifrån Sverige på? när Du kom dit. Höll den på under hela Första världskriget

Vilgot: Jag kan inte komma ihåg. Well Det var ju väl de dåliga tiderna började bli över, så var det rätt som släcka ner.

L: Det gjorde det.

Vilgot: I mitten av 30-talet. Några kommer senare, men. Men; det är väl en hel annan 'emigranten. Om 'di går över nu så har de något yrke, för någonting - eller har gått i skola - eller någonting. På Den tiden förr så var det ju folk som inte hade något att göra, de bara var grovarbetare, 'di meste'. Jag kan väl 'säg, de var väl 90%, eller mer, av folket som gick över.

L: Jaha.

Vilgot: Och ... Och de

L: Men, de som kom, när Du kom - i alla fall- De flesta hade inget yrke.

Vilgot: Well. Nej. Det vill jag inte 'säg.

L: Det var ingen som var utbildad snickare till exempel.

Vilgot: Jo. Det var det också. Men; det jag vill 'säg, det var då: minst hälften som inte hade något yrke.

L: Och de tog vad som helst. De var inte

Vilgot: Ja. Det var till börja arbeta i garveriet, i skogen och all över. Det var ju skogland där 'oppe.

L: Ja. Du har ju träffat många skogsarbetare. Det var ett hårt arbete naturligtvis.

Vilgot: Å! Ja ja.

L: Klagade de över att det var besvärligt många gånger?

Vilgot: Well. Nej. No. Det var det inte! Det var ju många som kom dit. De var stora och friska och starka och de arbetade i skogen och en del arbetade i skogen hela sitt liv och så, håll på. Det var ju hårt arbete. Ja. Jag arbetade lika hårt. Vi hållt på och köra ved. De här bokved och lasta, lasta för hand.

L: Du fick lasta själv då.

Vilgot: Jajamen. Det var. Det var nästan hårdare än - än

L: De där backarna, de var väl höga. Nedförsbacke. Hade Du broms, eller kättingar, där bak, så; och lägga runt?

Vilgot: Ja. Kedjor.

L: Ja just det.

Vilgot: Ja. Det hade vi på slädarna när vi gick ner.

L: Men hjuldonen då? Hur gick det?

Vilgot: Men. Vi körde vid oljefälten där, ett par gånger, särskilt. Där var det rätt brant. med vagn, det var det då. Och: 'di släppte ner, som ett rep, och det - hästarna kunde inte gå. På den ene platsen kunde hästarna inte gå upp själva. I nerändan. No, det var rätt ner. det var rätt ned. Det såg lite illa ut och det - Det En plats, där fick vi stanna, mitt på backen, och byta om rep. Vi får binna om en stubbe. Där var träd. Då hålls lite grann till sätta på, och gå ner igen. Och det var - Vi behövde inte gå tillbaka 'opp där, för vi hade väg omkring, där 'di skulle - vi tog 'at på ett ställe långt borta och ner 'igönom en å, 'opp igen över backen och sen var det rätt slätt ner, där 'di skulle borra.

L: Jaha.

Vilgot: Där jag säger - Det gick 'löckligt, för Mig. Jag hade en kamrat, kan jag kalla han. 'Di körde stockar på vintern och han blev ihjälkörd där, senare på sommarn. Kan tänka att, 'di hade behållare till vattna, eller gas. 'Di var ju stora: så här, från taket. Om 'di kom för långt. och det välte över någonstans, så gick 'di så jädra långt, så det var ingen tid att komma

L: Ur vägen.

Vilgot: Jag nära på fick 'et, en gång, också. And Jag körde stockar tre vintrar. Och denna lotten, 250 tunnland acre, där köpte vi lotten sedan, jag och min granne. 'Di hade 'tatt av gran. Hårdved brydde 'di sig inte om. Och 'di hade ingen järnväg till denna lotten. Annars 'brukte 'di lägga järnväg dit. Så där körde 'di med hästar. Vi körde nerför bergen där, tre vintrar och det var ju brant ner på ett par ställe vägen. Och 'di vågade inte lägga bromskedjor på. Om det hade gått åt, så hade det gått åt helsike. Utan de hade två tre man där på vägen som sopade snön och la på kol-aska; 'te komma ner. Så när jag kört där fem veckor så hade jag nästan inga skor igen. 'Di var tjocka, sådana härna, ändå. Nästan inget igen på! sedan. Det sliter ju 'opp!

L: Det sliter upp ja.

Vilgot: Jaa.

L: Vad berodde det nu på att amerikanarna lade upp sådana fruktansvärda lass på timmerlassen? Det förekommer ju aldrig i Sverige.

Vilgot: No. No. Vi här - de var ju alltid två hästar. De körde här. De körde aldrig ibland skogarna med En häst! Herregud, det var inte!

L: Ja!

Vilgot: Jag körde ner, två gånger, med två stockar; lönnestockar, hårdlönn. De var 16 fot långa. Mina slädar var 6 ½ fot. Det var väl som härifrån; Det var väl inte riktigt som Härifrån och Dit! Jag kunne inte få på mer än två stockar! För det var inget annat händigt att lägga på 'övanpå. De låg och lasta för hand. Fyra man vid varje plan. Så jag fick med mig två stockar, två gånger. 1100 fot, räknar 'di bräder i de två stockar. Det var Lika mycket som vi fick på en sex sju ibland. Det var hårt och handskas med dem.

L: Jaha!

Vilgot: 'Di var så tunga, så Du får akta Dig hur de kom ner 'igönom.

L: Hade de sågverk där i Ludlow, så de sågade upp bräder och sånt?

Vilgot: Nej, nej, inte i Ludlow. 'Di har det nu!

L: Ja. Men var körde de då? Till

Vilgot: Well. 'Di gick ner till Kinsue, kallar 'di. Var 'di har dammen nu.

L: Ja, Kinsue.

Vilgot: Var 'di har dammen nu. Där har 'di satt 'opp en sågmölla för tillfället. 'Di hade flera lotter omkring 'däroppe. Sågverkskompaniet som 'di ägde. Så 'di tog ner 'at och såga 'at där nere. Så 'di drog ner 'at ett stycke till en järnväg och sen lasta 'di det på järnvägsvagnar; ner till Kinsue, så kallat.

L: Jaha.

Vilgot: Ja, det var ett, ja.

L: Så: Du har sett den stora järnvägsbron i Kinsue?

Vilgot: ?.

L: Kinsue-järnvägen: bron. Den stora.

Vilgot: Den - Den bega.... Den var inte där. 'Di kallar den Kinsue bridge. För den skull att det var Kinsue ån, som gick 'opp för Kinsue, dit. Det var många som kom om mitt och fråga: var Kinsue bridge var. Ja, jag sa: "jag sa det är inte nära Kinsue. 'Opp 'igenom den andra sidan Mount Hewett, vi kallar't.

L: Mount Hewett, ja.

Vilgot: Ja.

L: Men den bron, den var väl väldigt trafikerad, förr i världen.

Vilgot: Oh ja. Förr, yes. Nu är det ju inget.

L: Nu är det ingenting.

Vilgot: Nu har de gjort en liten park här. 'Di skulle riva ner den.

L: Nu är det ingenting.

Vilgot: Men då började folk och tala. "Det skulle vara illa riva ner den. Den är en stor turistattraktion".

L: Jaa.

Vilgot: And - Så - 'Di har - Jag vet inte Hur 'di har köpt den. Ja, någon skrotaffär hade väl köpt hele järnvägen, kan jag tro.

L: Jaha.

Vilgot: Så 'Di har köpt den och gjort en park där, så folk kan gå dit och se på den.

L: Jaha. Så den ska inte rivas då, utan -

Vilgot: Nej. Den ska inte rivas. Den ska stå där.

L: Jaha.

Vilgot: Den är 301 fot, tror jag det är, från toppen ner till bäcken, i mitten.

L: Jaha. Jaa, det är ett

Vilgot: Det var den högste järnvägsbrygga i världen. Men 'di säger att de har gjort, inuti Texas, som skulle vara ett par fot högre. Kanske har 'di gjort det, bara för att 'di skulle!! vara bäst!

L: Ja. De räknade med att det var det åttonde underverket i världen.

Vilgot: Va?

L: De sa att: det var det åttonde underverket i världen.

Vilgot: Ja. Ja! Det -

L: Det är verkligen svårt att förstå att de kunde bygga på den tiden, på det sättet.

Vilgot: Jaa, på Den tiden!

L: Jaa.

Vilgot: Och sen är den ombyggd, en gång! Så den järnet vi hade i den, till och börja med, - när 'di börja få tyngre material och vagnar - så var 'di rädd att den inte håller 'opp. Så 'di byggde om den igen! Med stålconstructs. Ja.

L: Ja.

Vilgot: Men jag skulle 'säg någonting. 'oppe vid Mount Hewett, åt The Kane, där var: Jenny Lind hade fått ett lott - fått land ifrån - någon i New York hade givit det. Det skulle 'va till svenskarna som började bygga där 'oppe. Men - det var väl ingen som betalade skatterna till: den här Jimmy Valkén - han fick 'at väl - eller tog 'at väl i - - 'di storgubbar, 'di kunne väl vara med dom där nere i gemet där 'di hade böckerna - och det. Hur 'di gjorde, det vet jag inte. Men det kom aldrig till godo till svenskarna.

L: Nähä.

Vilgot: Jag hade en brorson (han är 'dö' nu). Han brukte köpa stockar för ett -- ett Wener-kompani i Indiana. Så han fick ibland gå in där och se 'igönom böckerna någonting. Så: "Jag såg Jenny Linds namn där i böckerna där i slutet", sa han. Någonstans, om det var på tax-skattsedel, -sälj, eller något sådant. Så Det kom aldrig - 'Di fick aldrig något till godo 'utå dem utan; Jaa. Han stal - 'Di stal 'at väl, på någon väg. Men i alla fall; om 'di inte betalte skatter på land så blir det sålt.

L: Då blir det sålt.

Vilgot: Då var det lätt. 'Di som hade reda på vad som gick an. Bara gå dit och betala skatterna för 'at, och få köpa 'at på

L: Men de gjorde väl så i städerna med; en del.

Vilgot: Ja, 'di gjorde det! 'Di lurades.

L: Var det någon som blev lurad i en så liten stad som Ludlow? Eller var det mer, så att säga - en ärlig stad, där alla kände varandra?

Vilgot: Well. Det var det ju - men

L: Alla var svenskar.

Vilgot: Ja, alla var då. Där var. jag har någonting annat att säga om den lille platsen Ludlow. Nu - alla får sitt vatten ifrån vattenkällorna omkring där! Ingen vattenverk, eller Någonting.

L: Nähä.

Vilgot: Varena kotte där nere får 'di. För jag bor upp på backen ett stycke. Men jag har en källa där 'oppe, 2 tusen fot! Jag får vattnet rinnande ner till min! Mitt hus också!

L: Jaha.

Vilgot: Och Det vattnet är så rent, så att 'di tar 'at till och sätta ett i ett mobilbatteri! 99 99 och enhundradels procent rent!

L: Pure water.

Vilgot: Ja. Om det kommer rätt, så det inte går 'igönom jord och så.

L: Ja, ja.

Vilgot: Ja.

L: Om vi pratar om föreningarna. Det fanns en svensk kyrka. Och så hade de en Wasa-loge, i Cheffield. Det fanns ingen i Ludlow?

Vilgot: I Sheffield vet jag inte - 'Di hade svenskar - vad 'di kallar Gamla Svenska Föreningen, som började den första. Den började i Sheffield.

L: I Sheffield ja.

Vilgot: 'Di började, 'di som började med den. Och sedan kom de till Waren.

L: Jaa.

Vilgot: Och sedan var det Rinswey och 4 var Wilcox och Ludlow var den 5:e.

L: Men Kane, då?

Vilgot: 5:e. Utav dem sedan, så att 'di skulle gå i samman. Vad 'di kallar Svenska Brödraförbund på Den tiden. Det var till hjälpa dem som råkade illa ut och blev sjuka.

L: En försäkringskassa helt enkelt.

Vilgot: Ja. Det var det inte riktigt heller, men 'di var lite hjälp. Till exempel; om någon av medlemmarna blev sjuka gick 'di dit och kunde vaka - för det var någonting. För det var inget lasarett i närheten.

L: Jaså. De fick inga pengar?

Vilgot: No. Det var - Va?

L: De fick inga pengar? Eller understöd, på det sättet?

Vilgot: Nej. 'Di fick så mycket - om 'di var sjuka. I veckan.

L: Men de fick personliga besök så att säga som hjälpte folk, ja.

Vilgot: Ja. Det var inte .. Det var en sak. En annan sak var det att de föreningen - 'di hade alltid lite - till exempel dans lördag kvällarna eller något - eller gick till Kane och gick till Waren. Så att det var lite grann - intresse - vad ska jag kalla 'et - utom själva sjukföreningen. Så det var det som håll många - svenskarna stannade. Annars hade många - Ja

L: Gett sig iväg därifrån.

Vilgot: Ja. Många kommer dit. De har inga bekanta. Herregud! 'Di kom - till komde - Hade 'di gått tillbaks till Sverige, Nu var 'di gick Dit - och där hade de dans när det var en lördag kväll - och så någonting intresse. Så 'di blidde ju sedan - var där många ju som vanligt vad det är. 'Di fick en flicka och gick 'di och gifte sig, och sedan var 'di bosatta och kom aldrig tillbak.

L: Nähä.

Vilgot: Ja.

L: Var hemlängtan svår hos många som kom?

Vilgot: Jaa, det kan väl hända den var.

L: Var det många som klagade på att det var -

Vilgot: Ja. Det var många som inte kommer 'te, som jag säger.

L: Ja.

Vilgot: Men då, som jag säger, började 'di gå ut och så! Så fick 'di en flicka och så. Många gick 'tillbak' igen. Det var ju många som Var en tid och sen gick 'tillbak' igen!

L: Johan Lindstone nu, i Jamestown, som hade Skandia. Han var ju en väldig nykterhetsivrare och nykterhetsvän.

Vilgot: O ja.

L: Var det nödvändigt och ha en nykteristförening? Var det så att många utav svenskarna drack?

Vilgot: Å.. För den nykterhetsföreningen?

L: Ja. Det var ju väldigt noga med att skaffa det på varje plats.

Vilgot: Jaa. Det var ju 'di som - Det var ju en del som drack - och inte Gjorde annat. Du vet -

L: Skogsarbetare?

Vilgot: och träffa personer som inte kan låta att 'va. Det var där nog också - and -

L: Var det mycket slagsmål på den tiden på lördagskvällarna?

Vilgot: Nej. Det var inte mycket. Det var inte mycket det. Det var ju alltid något genast då det. Men inte så mycket som var det här om 'di hade dans. Då skulle 'di ha Svensk Luthersk dans med slagsmål, som 'di sa!!

L: Så det förekom inte i Ludlow då?

Vilgot: Det var - Och så var det några som kom dit och var gröna. Så skulle 'di alltid börja och hacka lite på dom, då 'di kommer.

L: Jaha.

Vilgot: 'Di hade en pojk, som kom bortifrån Kalmar län, någonstans. Han hette Guss Carlson och han hade vart i Flottan här. Och det var en toffel. Och - Jag minns en gång - Man hade lite Barbershop där nere. Och det var några 'pojkar som vart 'etter honom. Jag vet inte om han kanske lappa till dom - det vet jag inte. Det var två tre stycken kom in här och han satt i barberstolen och skulle få klipp. - Och; di var näsvisa. Jag vet inte precis om 'di kom och slå på honom - men Han 'töckte inte om dom! Så: Han 'opp på arbetsstolen och 'hugg en och kastade han 'gönom dörren, så den sprang 'opp och ut - och den hugg den andre 'etter. Och! Alla tre rök ut - för han var stark som en jäkel och baksa hade han ju gjort där, ser Du! Och -

så han sa till polackarn: Han tyckte ju - Pålackarn tyckte ju inte om att 'di kom in på Det viset! "Ja. Jag ska betala för dörren". "Det behöver Du inte" sa han. Han tyckte bra om han. "Det behöver Du inte, betala för någon dörr"! Jaa, det var något sådant.

L: Men det gick lite vilt till ibland då.

Vilgot: Å, ja. Det var

L: Särskilt de som arbetade i skogen, sa dom. De låg ju uppe i flera veckor och -

Vilgot: Ja, en del arbetade i skogen och tjänste pengar hem och spara. Många gick till skogen och sen så söp 'di 'opp 'et. Det var en gammal - vad 'di kallar Fyllesven. Han var dragen brännvin. 'Di sände han tillbaks till Sverige ändå. Hans far hette Emil Swanson. - Eller: hans son hette Emil Swanson. Och den och en annan- de hade vart och pillat bark på sommarn för en jobbare. Och 'di fick väl lite brännvin och så fick 'di kanske ett par överhållare, eller ett par 'böxor. Och när 'di kom och skulle räkna 'opp vad 'di hade kommandes, så hade de bara 10 dollar i samman. För hela sommarn. "Det var förskräckligt" sa den ena. "Har vi bara 10 dollar"! "Ja. Det är plenty. Det är mer än plenty"! sa den andre. "Det blev en fylla utav det" eller om Di hade lite mer eller mindre!

L: Så: han var nöjd.

Vilgot: Han var nöjd. Fick 10 dollar i samman. Det var han belåten med!

L: Tror Du det förekom att det var många som blev lurade av jobbare?

Vilgot: Jo. Jajamen. Förr. Förr var det.

L: Att de inte kunde försvara sig.

Vilgot: Well. Det var ingen lag som sa, på den tiden, till något - som försvarade arbetarna mycket.

L: Nej.

Vilgot: Det var 'di som tog reda på sig själv och så. Men; om 'di arbeta någonstans ibland hos en jobbare, så hade han fått pengarna, och försvann!

L: Och det gick inte -

Vilgot: Och Var skulle 'di ta dom - i hela landet! Det hände nog också. Di var - Inte bara - Di var svenskar eller, annat, det gjorde samma. För: Det var 'di som gjorde det också. Fastän jag har aldrig varit ute för 'et. Jag har arbetat för alla - All slags - med hästar och så. Och Jag har en del i skogen och fått köra - flytta den härna. Men de var rejäla. De var Alltid rejäla. Och det var en som - irländare var han. Han hade - Jag hjälpte honom 'flere gånger. Alltid när han hade något 'te göra, så kom han och 'frågte mig om jag ville komma. För det var många som Kom dit och gick, förstår Du, och försökte dra ut tiden förstås, om 'di kunde få en dag mera på jobben och så. Det förstod 'di ju snart.

L: Jaha.

Vilgot: När jag kom ut hade jag alltid mitt verktyg i ordning, vart jag 'rest och göra nåt, så det gick bra. Jag har -

L: Om det sen

Vilgot: De sämste Du kunde arbeta för var miljonärer.

L: Jaså, de var det!

Vilgot: Jaa. Om 'di såg att Du böjde ryggen, eller om hästar stod stilla. De trodde 'di gjorde ingenting. Där i skogen. Om 'di fick ett lass. 'Di gjorde. Om 'di kom dit: klockan två, eller klockan fem på eftermiddagen. Om Du gjort. - De var bra. 'Di fick 'et över. 'Di visste när Du gjorde ett dagsverke, eller ej. Men det visste den härn miljonärer eller så, det visste 'di inte.

L: Fanns det miljonärer i Ludlow och Sheffield och därom?

Vilgot: Va?

L: Fanns det miljonärer i Ludlows-trakten?

Vilgot: Nej. Jo, det -

Allting ändrar sig. Det är ju likadant som här. And. Vägar och byggningar. 'Di har gjort om. Ludlow; det var bara några barkpelarehus, som 'di sa, nästan, när jag kom dit. Och vägar; jordvägar och den jordmån, den var så; 'di körde i smörjan på våarna och det - när det gick bort. Och jag -

L: Det var dåliga vägar.

Vilgot: Det var att ta fram en stor skrapa och ett rep och ett par hästar för och sätta för - skrapa 'opp det. Och sedan, om det blev lite regn, hade 'di en liten dregel, 'di kallar, som 'di åkte över 'et med. Och nu har 'di - har 'di gjort vägar, lite bättre men; de är dåliga omkring mitt. Det är håll. Herregud! I våras var det så - jag körde sönder min ljuddämpare på min little truck, jag hade! Det bara skrapa i den. Herregud. Sådana vägar!

L: Det är en county road, då.

Vilgot: Herregud. Sådana vägar, som Ni har här, det ser Du inte där ute! Det är knappt några stor - motorvägarna där ute, så håller de dem i väldigt bra skick. annars. Sådana små vägar omkring! De var rysligt så dåliga! Och så hade 'di den jordmånen! Den fryser ner så förbaskat så, vintrarna 'igönom.

L: Så det vänder upp-och-ner på 'et, ja.

Vilgot: Ja det är. Jag vet inte vad det är för slags jordmån. Jag kan inte 'säg 'et. Men den går rätt ner 'igönom frosten.

L: Jaha.

Vilgot: Så Den

L: Det är besvärligt ja. Men annars är ju klimatet väldigt hälsosamt i Pennsylvania.

Vilgot: Ja, ja. Det är bra.

L: Du har bra vatten. Du har bra luft.

Vilgot: Bra vatten och bra luft. Det är så.

L: Kane är ju omtalat som Frysboxen i Amerika.

Vilgot: Ja. 'Di säger: Temperaturen jämnt om på året! Vi kan få varmt på sommaren, ibland blir det lite kvavigare i luften, det blir inte så rent som det är här, eller utåt väster, till exempel.

L: Nähä, just det.

Vilgot: Så. Så på det viset så räknar 'di det är The icebox of The Unated States.

L: Ja, det kallar de det, ja.

Vilgot: Men Jag kan inte säga. Ibland. En del personer kommer dit. "Vad in i helsike, ni har hett här" säger 'di! Ja. Luften är mera kvavig, så jag vet inte. Det kändes mera så. Så annars är det inte en illa plats. I vintras hade vi en jävla hoper snö! Och det är det värsta. Om en får mycket snö och - för min del - för till komma ut. Jag litar inte på vägen så långt som helst till denna vägen, så därna. Och lite 'oppförbacke, lite grann. Och så har jag en skarp krök. Så många gånger blir jag hängandes. Jag har ju 'nåt. Jag har en traktor med en snöplog på. Så får jag hålla den öppen. Men jag tycker inte om att gå ut och sitta på traktoren. Det är inget

L: Så Du har ett litet ställe då!

Vilgot: Ja. Det är ett litet ställe där 'oppe. jag bor på det än, ensam för det mesta.

L: Du har inga djur, utan -

Vilgot: Nej. Jag har inga djur där nu, inte. Bror hade. Jag har hållit gärdesgården i ordning seda min bror. Han lämnade 19 kvigor i betet där nu.

L: Ja. På tal nu om Dina syskon där. pappa, mamma och alla barnen kom över.

Vilgot: Ja.

L: Vad hände med Dina bröder och systrar? Var tog de vägen?

Vilgot: Ja. Jag hade en bror. Han dog nu, ett år sedan. Han var bara 1½ år yngre än jag. Han arbetade för den som ägde tanneryt. Så körde han för honom också, om han ville gå någonstans. Sedan arbetade han i tanneryt emellanåt. Så - om han ville gå till Buffalo, eller någonstans - så var det Han som fick ta bilen och köra dit honom.

L: Så han var chaufför då.

Vilgot: Chaufför så kallat då. Det gjorde han i många år, nu till han blev -

L: Han var gift.

Vilgot: Han var gift och han har en pojk. Hans hustru dog, för lite sedan och nu dog han själv. Han har en pojk som bor i Jamestown. Han står för Gaskompaniet i Jamestown, hela altet där nere, så kallat.

L: Och de andra bröderna - eller syskonen?

Vilgot: Ja. En bror har jag. Han var snickare till börja med, men sedan - under Sista världskriget - så ville de ha honom i skolan till lära pojkar lite. Så han gick då i en skola själv lite, så han var skollärare där i - Ja. Jag vet inte hur länge nu - 20 år - tror jag, eller mera. Så han är pensionerad nu. Alla börjar bli gamla. Och en bror har jag i Kane. Han arbetar för en målarefirma där. Och jag själv. Jag arbetar all över - jag vet inte - jag arbetar på vägen i 25 år. Tar reda på väg. Jag byggde - jag minns inte hur många små vägar, slog i sten. Nödhjälpsarbetare var mesta.

L: Ja. WPA.

Vilgot: Ja. And, vi hade en 35 40, 35 man, eller sådär omkring. Vi tog ut sten och knacka i vägen för hand och lämna 'opp den. Så jag har gjort en fem sex jobb. Och ett år för

L: Var det för The county?

Vilgot: Va?

L: Var det för The county? För the county? Arbetade Du för The county då, eller?

Vilgot: Ja. Jag arbetade för Staten. För governmentet!

L: Jaså, det federala.

Vilgot: Det var inte stat en gång. Så; Den tiden, de var dåliga. Så jag hade arbete då, alla tider, där. Sen ett år för federal government, 'di säger. Det var i parken. Vi gjorde en väg 'opp där. Di hade en plats, 'di ville sätta 'opp sommarstugor, bara på en väg ut 'igonom. Det var samma där 'oppe, vi gjorde en liten väg! Det var bara slå sten och sollade grus på den. Det var inget vidare. Och - sen emellanåt - så har jag kört lite ved och många - gjort ett som ett annat. Det - Det arbetet var det mesta på sommaren.

L: De flesta utav Dina syskon. De stannade kvar i Kane då, eller i trakten runt Ludlow?

Vilgot: Ja. Ja. En bror rätt i Ludlow, som dog här nu, för ett år sedan. Och; sen har jag en bror i Kane och han 'flött' där emellan där till Wittbone - mellan Kane och Ludlow. Han byggde ett hus där. Han var snickare, så han

L: De flesta gifte sig?

Vilgot: Ja. De gifte sig. Jag har en 'söster. Hon är hemma där nu. Hon var ända nere, gick 'igonom universitet där nere, 200 mil i

där från! Och sedan hon gjort det, så var hon fixa skolor. Och sen gifte hon sig där och 'henna' man dog nu för en 4-5 år sedan, så hon är ensam. Så hon hållt för och bygga ett hus där, lite 'opp.

L: Så hon kommer tillbaka då?

Vilgot: Jaa, hon har ett hus där nere. Jag vet väl inte hur till hon ska behålla detta, eller sälja't. Hon hade lite besvär med att få materialet för detta. De drog och drog iväg och kunde aldrig komma med 'at. Hon har betalt för 'at! Så nu fick hon stämma dom till sist! Då kom dom!

L: Då kom dom.

Vilgot: Då kom dom. 'Di blev tvungna 'te och komma, för 'di hade klorna på dem, så 'di var tvungna.

L: Men: Dina syskonbarn nu. Var har de fått sin arbetsutkomst?

Vilgot: Ja. Min brors barn, en pojk, han dog när han var 40 år. Något hände till honom. En flicka (han har två flickor och en pojk). En flicka bor ute i Las Vegas och är gift med en - han är i flyget. Han är general. Han är inte general; men nära på.

L: Jaså.

Vilgot: Nu är Han pensionerad. Och 'di var väl lite äldre, så nu är han pensionerad. Han är tysk, till kallat till börden, fast han flög där över.

L: De flesta syskonbarnen - gick de till college? Har de gått igenom college?

Vilgot: Nej. Min bror nu, som är i Jamestown. han har gått igenom college. Och min 'söster, hon gick genom college. Och; min bror, han var i Sverige. Han var äldre, så han tog några skolor genom college. För han lärde så kallat - ja vad kallar ni 'et här: yrkesskola.

L: Yrkesskola.

Vilgot: Ja.

L: Jaha.

Vilgot: And .. Min andre bror; Karl, han har en flicka och hon är , ja - 'ho gick i skola hon också - men jag vet inte hur mycket. Hon är gift och 'di är ute i Oklahoma nu! De var i Cleveland en tid.

L: Se där ja!

Vilgot: Jag vet inte Vad han gör. Han har ett bra job, den hon är gift med!

L: Så det fanns ingen möjlighet för syskonbarnen då att stanna kvar i Ludlow och Sheffield och runt där.

Vilgot: No. Vi var ju så fattiga, så vi hade inte - kunde inte gå i skolan. Vi kom in på arbetare och man fick arbeta till tjäna föda. Vi hade inte pengar till gå till skolan! Det fanns inga till aftonskola till den här platsen.

L: Nej.

Vilgot: Vi kom ju till bakändan på United States, säger jag alltid. Men; Jag kan inte klaga.

L: Men ni trivdes väl bra, för ni flyttade inte där ifrån då. Ni stannade kvar.

Vilgot: Vi tyckte om 'at där omkring. Vi pojkar, vi kunde gå ut och jaga. Det var jag intresserad av.

L: Jaha.

Vilgot: Det var ju gott om vilt på Den tiden.

L: Rådjur och björn.

Vilgot: Ja. Jag har bara skötit En björn.

L: Jaha. Mycket rådjur.

Vilgot: Rådjur var där - hjortar; så kallat. Det var det ju då så förbaskat en tid.

L: Jaså. Ni kallar dem för hjortar?

Vilgot: Ja, det är en slags hjort. Det är inte riktig hjort. Det är inte riktiga rådjur.

L: Så de är lite större än rådjur.

Vilgot: Jag fick en. Jag vet inte. En stor. Han var en tiopundare.. Han vägde 170 pund och han hängde ett par dagar innan jag skulle flå den. Så den borde väl varit än 185 pund. Men han var tung, det vet jag.

L: Jaha.

Vilgot: Så han var tung, det vet jag. And bror min fick en stor. Han var 17 år gammal. Han bara gick ut! Han fick en - den störste bock 'di har fått där omkring, egentligen.

L: Jaha.

Vilgot: Han fick den 'oppstoppad för ingenting - för det var the prize head - för ett stort - kompaniet - det året.

L: Jaa.

Vilgot: Å ja. Han har skötet många sedan. Jag har 'skötet många och gett bort dem. Jag tyckte aldrig om hjortkött. Nej. Jag kunde inte tycka om den smaken. Nej.

L: Nej.

Din pappa och mamma nu. Hur länge levde de?

Vilgot: Ja: min mamma dog -41, och min far dog -45. Mamma var 76 år och far var 79 år.

L: Jaha. Satt de och reflekterade någon gång tillbaka på att de hade gjort ett bra byte, ifrån Göteryd, till

Vilgot: Nej. 'Di aldrig, allt sedan, 'di kom dit den gången. Sedan var det aldrig någon som gick tillbaka 'utå' dem.

L: Det var ingen som satt, på söndag eftermiddag, och prata på Hur bra det var hemma i Sverige istället.

Vilgot: Nej. 'Di prata ju om Sverige, ibland, om det kom någon annan bekant, så språkade de. 'Di språkade om hemma, där 'di kände till folk, och så. Det var ju vanligt.

L: De ångrade sig aldrig att de hade emigrerat?

Vilgot: Nej. Jag vet inte. Jag hörde aldrig. Min mor ville aldrig gå över; men jag hörde henne aldrig klaga och 'säg att Dom Inte skulle.

L: För hon förstod väl att pojkarna, och barnen, hade fått det bättre.

Vilgot: Ja. Det var kanske bättre omkring än vad vi - som; Min 'söster, Hon har ju börjat läsa skola. Hon har ju fått det bra. Hon säger, som hon sa 'te mig: Hon är pretty smart! "Jag kunde ju ha en doktorstitel" sa hon. "Men" sa hon, "Miss Adeli, - det är gott nog för mig!" Och min bror Guss, som gick i Trädskolan - så kallat. Var han hade inte gjort mycket skola någonting. Och: 'di sa; "det var den bästa 'di hade där"! sade 'di.

L: Vad heter platsen Du kom ifrån i Göteryd?

Vilgot: Jaa. Det är - Jag kom från Jungeköp, egentligen, men jag var född i Sjuhult.

L: Sjuhult.

Vilgot: Sjuhult, i Göteryd, var jag född. Men sedan 'flöttade' 'di där lite grann. Det är ju bara en timmes väg och gå och knappt det, mellan Jungeköp.

L: Jaha.

Vilgot: Ja.

L: Så: Du har sett många av de svenska emigranterna, vilka har gått igenom Ludlow och Kane.

Vilgot: Ja, många kom till Ludlow och när 'di vart där en tid så: meste, många gick till Jamestown. För där var mera -

L: Det var fabriksstaden det.

Vilgot: Mera förmåner till komma få arbete.

L: Större inkomster också naturligtvis.

Vilgot: Ja.

L: Men - Det var väl många som gick ner till Peel och Antrum och Morris Run och Arnot?

Vilgot: Va?

L: Där nere i grus- eller vad heter det - i kolområdena?

Vilgot: Ja, det var många där också.

L: Du besökte aldrig dessa områden?

Vilgot: Ja. Jag var i sällskap med en hit från Göteryd. Han arbetade omkring kolgruvorna. Gick dit igen. Så jag var och träffade honom där. Jag körde ner 'te min 'söster, det var 200 mil, ibland gick jag rätt förbi, så var jag inne och språka med honom. Ja. Nu är ju han borta, också. Och lite äldre, än jag. Så han är ju borta. Och: ,det är ju många som gick till kolgruvor. Men jag -

L: Ja. De hade fått arbete då.

Vilgot: Ja det var hårt all över, de arbetade de meste, omkring. Allt arbete sådant, det var ju hårt.

L: Dina föräldrar. Klarade de sig ifrån sjukdomar och elände, om man så säger.

Vilgot: Yes. Yes. Bra nog. Far min, han fall och dog utanför

L: Sitt hem.

Vilgot: Men min mor, hon blev dålig innan hon dog, ett par tre år. Hon var inte så bra. And; hon stannar hos min svägerska och bor där, var hon dog. Hon dog i Bradfård, så kallat, för 'di bodde där då.

L: Jaha. Det ligger alldeles uppe vid gränsen till New York det.

Vilgot: Ja, det gör där borta ja.

L: Ja.

Vilgot: Ja.

L: Men: Du har varit frisk och kry,, genom åren?

Vilgot: Jaa. Jag har vart bra nog, så jag kan inte klaga på Det. Cystor, några Där; fick jag. Jaa, sedan i fjol var jag opererad: Där. Jag fick en liten växt där, tumörer. Och sen - skar doktorn Här 'igönom, fingrarna, och läkte dom.

L: Sådär ja. Du har full rörelseförmåga.

Vad tänker Du när Du kommer tillbaka till Sverige och ser de gamla platserna då?

Vilgot: Jaa. Jag vet inte. De 'frågte mig vad jag har för interrest till och gå tillbaks här? Jaa. Det är - jag har ju så många - fem - nio - kusiner här borta. En del i Skåne och Helsingborg och i Älmhult här och i Göteryd. Och jag har tre i Danmark. Ja, en dog väl. Jag hade en faster som gick till Danmark när jag var en väl 4 år, jag kommer ihåg. Gick bort. Och så gifte hon sig ju.

L: Jaha.

Vilgot: Så blidde där halvblod - indianer; hälften danskar och hälften svenskar!!

L: Ja! Ja. Indianer har ni inte haft i Pennsylvania då?

Vilgot: Jaa, 'di har 'et, 'di har inga nu. Men det kom rätt 'övanför New York-linan, över Alagania-floden, där har 'di.

L: Ja, det stämmer ja! Chitagoras, eller vad de heter.

Du har inte arbetat någon annanstans i Amerika då än i Pennsylvania? Det är den enda platsen.

Vilgot: Ja. Jag har vart omkring där - en sträcka. Vi var här, och hit, och där, med hästar och sådant - en tid - och med trucken jag hade, sedan - var jag runt omkring ett tag.

Härmed är det slut på intervjun med Vilgot Mortensson och hans adress är: (?) 2, Pennsylvania. Och; han var född i Göteryd, den 7 april 1890. Åkte till Amerika som 16-åring, 1906. Idag är det den 14 juni - 1979.

Transkriberat från kassetband 2011-04-18 /O-KS